

ЮРИДИЧНІ НАУКИ

УДК 347.77

ПЕРІОДИЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ РЕГУЛЮВАННЯ ДОМЕННИХ ІМЕН

Булат Н.М.

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

У статті досліджується вітчизняна історія правової регламентації відносин у сфері доменних імен. Наведена коротка характеристика основних законодавчих положень, що регулюють питання використання та адміністрування доменних імен в Україні. Запропонована періодизація українського законодавства у сфері регулювання доменних імен. Окреслено моделі регламентації відносин у даній сфері, що застосовуються у Російській Федерації, Німеччині, Великобританії, США та Індії. Обґрунтовується висновок про недостатність правової охорони доменних імен та необхідність визнання на рівні закону доменного імені об'єктом права інтелектуальної власності.

Ключові слова: періодизація, законодавство, доменні імена, домен, Інтернет-ресурс, адміністрування адресного простору.

Постановка проблеми. Важливість доменного імені у сучасному інформаційному суспільстві важко переоцінити. Адже від того, наскільки доменне ім'я буде легким для запам'ятовування, дотичним до інформації, що розміщена на сайті, яке воно позначає, простим для введення в адресну строку, привабливим для користувачів мережі Інтернет, залежить відвідуваність сайту, активність на ньому, а отже, – його популярність. З огляду на те, що безліч сайтів містять рекламу товарів чи послуг, обладнанні під онлайн-магазини, іншим чином використовуються з комерційною метою, популярність сайту дуже важлива. Ось чому доменне ім'я стає не просто сукупністю позначень, а «візитною картою» Інтернет-ресурсу, засобом його індивідуалізації, а питання правової охорони даного об'єкту набуває все більшої актуальності. Для того ж, щоб з'ясувати стан правової охорони доменного імені в Україні та надати йому належну оцінку, необхідно дослідити вітчизняну історію правової регламентації відносин у сфері доменних імен, здійснити її періодизацію.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню правового регулювання доменних імен присвячено праці українських та зарубіжних науковців, зокрема В.К. Конаха, В.В. Бонтлаба, А.Г. Серго, А.Ю. Чупрової, Ш. Бурштейна, К.І. Гладкої, В.О. Мордвинова, Х. Гояла, М. Порвала. Так, В. К. Конах досліджує проблеми вітчизняного інформаційного законодавства. В.В. Бонтлаб приділяє безпосередньо увагу цивільно-правовому регулюванню доменних імен в Україні. А. Г. Серго досліджує питання правового регулювання доменних імен у Російській Федерації, Ш. Бурштейн – у Великобританії, Х. Гоял та М. Порвал – в Індії. А.Ю. Чупрова, К.І. Гладкая, В.О. Мординов у своїх працях зосереджують увагу на порівнянні законодавства у сфері доменних імен у різних країнах.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Питання періодизації українського законодавства у сфері регулювання доменних імен наразі є не дослідженим.

Мета статті. Метою даної статті є дослідження історії вітчизняного законодавства у сфері регулювання доменних імен, його періодизація, виявлення потреб вдосконалення правової охорони доменних імен.

Виклад основного матеріалу. Початок історії регламентації відносин у сфері доменних імен в українському законодавстві припадає на 2002-2003 роки, коли стаття 1 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» була доповнена абзацом, що містить визначення поняття «домене ім'я» (2002 рік) [1, ст. 1], та був прийнятий Закон України «Про телекомунікації», який вмістив визначення «домена», «адреси мережі Інтернет» та деяких інших дотичних понять [2, ст. 1], а також правила адміністрування адресного простору українського сегмента мережі Інтернет [2, ст. 56] (2003 рік).

Так, відповідно до Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» «домене ім'я – ім'я, що використовується для адресації комп'ютерів і ресурсів в Інтернеті» [1, абз. 15, ст. 1]. Вважається, дане визначення є цілком правильним та досить вдалим з техніко-інформаційної точки зору. Адже український законодавець дотримався тенденції визначити доменне ім'я через його функціональне призначення і розробив містку дефініцію, пішовши шляхом об'єднання двох основних ознак доменного імені (адресація комп'ютерів і адресація ресурсів) в одному визначенні. Певні зауваження може викликати хіба що визначення доменного імені через поняття «ім'я», яке у даному випадку доцільно замінити на «унікальний набір символів». Проте навряд чи дане визначення пояснює правову природу досліджуваного об'єкта. Адже з нього зовсім не випливає те, що законодавець визнав доменне ім'я об'єктом права інтелектуальної власності.

Що стосується Закону України «Про телекомунікації», то він містить також вельми вдалий «техніко-інформаційні» визначення «домену», «адреси мережі Інтернет», у яких, між тим, від-

сутні правові характеристики згаданих понять. Так, відповідно до ст. 1 даного Закону «адреса мережі Інтернет – визначений чинними в Інтернеті міжнародними стандартами цифровий та/або символічний ідентифікатор доменних імен в ієрархічній системі доменних назв» [2, абз. 5 ч. 1 ст. 1], «домен – частина ієрархічного адресного простору мережі Інтернет, яка має унікальну назву, що її ідентифікує, обслуговується групою серверів доменних імен та централізовано адмініструється» [2, абз. 12 ч. 1 ст. 1], «домен.UA – домен верхнього рівня ієрархічного адресного простору мережі Інтернет, створений на основі кодування назв країн відповідно до міжнародних стандартів, для обслуговування адресного простору українського сегмента мережі Інтернет» [2, абз. 13 ч. 1 ст. 1], «домен другого рівня – частина адресного простору мережі Інтернет, що розташовується на другому рівні ієрархії імен у цій мережі» [2, абз. 14 ч. 1 ст. 1]. Окрім визначення поняття, Закон України «Про телекомунікації», як зазначалось раніше, також встановлює правила адміністрування адресного простору українського сегмента мережі Інтернет. Так, відповідно до ч. 1 ст. 56 цього Закону «адміністрування адресного простору українського сегмента мережі Інтернет включає комплекс організаційно-технічних заходів, необхідних для забезпечення функціонування технічних засобів підтримки адресування, у тому числі серверів доменних назв українського сегмента мережі Інтернет, реєстру домену.UA в координації з міжнародною системою адміністрування мережі Інтернет, спрямованих на систематизацію та оптимізацію використання, обліку та адміністрування доменів другого рівня, а також створення умов для використання простору доменних імен на принципах рівного доступу, захисту прав споживачів послуг Інтернет та вільної конкуренції» [2, ч. 1 ст. 56]. Ч. 2, ч. 3 ст. 56 Закону України «Про телекомунікації» містить цілі, на досягнення яких спрямовано адміністрування адресного простору українського сегменту мережі Інтернет, та посилання на суб'єкта, який здійснює дану діяльність. Згідно з ч. 4 ст. 56 Закону України «Про телекомунікації» «утворення адресного простору, розподіл і надання адрес, маршрутизація інформації між адресами здійснюються відповідно до міжнародних вимог» [2, ч. 4 ст. 56].

Наступним етапом в історії регламентації відносин, так чи інакше пов'язаних із доменними іменами, на рівні закону стали прийняття Закону України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки» [3] (2007 рік), який затвердив Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки (далі – Засади), та доповнення ч. 1 ст. 20 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» абзацом другим, де встановлено пріоритет інтересів володільців торговельних марок над інтересами володільців доменних імен (2008 рік). Між тим, варто погодитися з В. В. Бонтлабом, який доходить обгрунтованого висновку про те, що даний пріоритет необхідно скасувати з огляду на те, що його практичне застосування ставить у нерівні правові умови володільців торговельних марок із володільцями доменних імен [4].

Що ж стосується Зasad, то у них, зокрема, констатується, що «розвиток нормативно-правової бази інформаційної сфери недостатній» [3, абз. 11 р. I], і планується вдосконалити законодавство з регулювання інформаційних відносин. Так, у п. 2 р. III Зasad йдеться про таке: «З метою підвищення ефективності розвитку інформаційного суспільства необхідно створити цілісну систему законодавства, гармонізовану з нормами міжнародного права з питань розвитку інформаційного суспільства, зокрема здійснити кодифікацію інформаційного законодавства. Необхідно підготувати та прийняти Інформаційний кодекс України, включивши до нього розділи, зокрема про засади електронної торгівлі, правову охорону прав на зміст комп'ютерних програм, удосконалення захисту прав інтелектуальної власності, в тому числі авторського права при розміщенні та використанні творів у мережі Інтернет, про охорону баз даних, дистанційне навчання, телемедицину, надання органами державної влади та органами місцевого самоврядування юридичним та фізичним особам інформаційних послуг з використанням мережі Інтернет, комерційну таємницю тощо» [3, п. 2 р. III]. Як бачимо, Інформаційний кодекс мав би стосуватися питань удосконалення захисту прав інтелектуальної власності у мережі Інтернет. Однак безпосередньо про право інтелектуальної власності на доменне ім'я у Засадах не йдеться. Та як би там не було, Інформаційний кодекс України наразі не прийнято, і питання вдосконалення українського інформаційного законодавства на сьогодні лишається актуальним [5]. Натомість існує Модельний інформаційний кодекс для держав-учасниць СНД від 03.04.2008 року [6], та у ньому будь-які положення про доменні імена відсутні.

Щодо підзаконних нормативно-правових актів, які покликані регулювати відносини у сфері доменних імен, то вони здебільшого стосуються саме питань адміністрування доменних зон, а їх прийняття припадає на 2002-2006 роки. Це і Порядок підключення до глобальних мереж передачі даних, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 12.04.2002 року [7], і Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про адміністрування домену «.UA»» від 22.07.2003 року [8], і Концепція розвитку телекомунікацій в Україні, схвалена Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 7 червня 2006 року [9].

Також існує ряд підзаконних нормативно-правових актів, які присвячено питанням адміністрування домену.GOV.UA (Порядок функціонування веб-сайтів органів виконавчої влади, затверджений Державним комітетом інформаційної політики, телебачення та радіомовлення України та Державним комітетом зв'язку та інформатизації України від 25 листопада 2002 року [10], Положення про Національний реєстр електронних інформаційних ресурсів, затверджене Постановою КМУ від 17 березня 2004 року [11]).

У 2015-2016 роки розпочалась нова сторінка в історії регламентації відносин у сфері доменних імен.

Так, Постановою Кабінету міністрів України від 21 жовтня 2015 року були затверджені Вимоги до доменних імен державних органів в українському сегменті Інтернету [12], відповід-

но до яких реєстрація доменних імен державних органів може здійснюватися у зоні.UKР. Таким чином україномовна доменна зона уперше отримала визнання у національному законодавстві.

Непересічне значення в історії регламентації відносин у сфері доменних імен має Концепція реформування державної системи правової охорони інтелектуальної власності в Україні (далі – Концепція), схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 1 червня 2016 року [13]. А вже даним документом доменне ім'я уперше прямо визначено об'єктом права інтелектуальної власності. Так, відповідно до Концепції планується ліквідація Державної служби інтелектуальної власності. Натомість йдеться про створення «національного органу інтелектуальної власності», як його названо у тексті документа. На новостворений орган покладатиметься виконання ряду завдань, які перелічені у Концепції, і серед них – «провадження діяльності, пов'язаної з охороною нетрадиційних об'єктів права інтелектуальної власності та інших результатів інтелектуальної діяльності (доменні імена, генетичні ресурси, традиційні знання, фольклор тощо)». Тож хоча безпосередньо охорона доменних імен як об'єктів права інтелектуальної власності – завдання майбутнього, власне об'єктом права інтелектуальної власності як таким доменне ім'я визнано вже сьогодні.

На жаль, подальший розвиток законодавче регулювання відносин у сфері доменних імен, наразі не одержало.

Між тим, варто зауважити, що дана проблема є актуальною не лише для нашої країни. Так, не отримали належного законодавчого регулювання відносин у сфері доменних імен у Російській Федерації [14, с. 27]. На необхідності визначити правову природу доменного імені неодноразово наголошується дослідниками англійського права. А вже наразі у Великобританії про доменні імена згадується тільки у Акті про товарні знаки 1994 року (Trade Mark Act 1994), який встановлює пріоритет права на товарний знак над правом на доменне ім'я (якщо особа зареєструвала доменне ім'я, що містить у собі товарний знак, то особа-реєстрант доменного імені порушує положення Акту 1994 року) [15; 16]. Аналогічна норма існує і в законодавстві США (у Federal Trademark Dilution Act 1996 року) [17, с. 83]. У деяких країнах доменні імена охороняються у якості інших об'єктів права інтелектуальної власності. Так, у

Німеччині веб-сайт вважається твором з позицій авторського права, відповідно оригінальна частина найменування сайту (доменне ім'я) визнається найменуванням твору [18]. У Індії доменні імена отримали такий саме захист як і знаки для товарів і послуг [19].

Але безпосередньої охорони доменні імена у якості самостійних об'єктів права інтелектуальної власності у праві практично жодної з країн ще не отримали, не має й відповідних міжнародних актів, які б регулювали дані питання. У той же час самі доменні імена стають дедалі більш вагомими для їх користувачів та їх використання набуває все більшого поширення.

Висновки і пропозиції. У вітчизняній історії правової регламентації відносин у сфері доменних імен можна виділити декілька періодів:

1) 2002-2006 роки – стаття 1 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» доповнюється абзацом, що містить визначення поняття «домене ім'я», приймається Закон України «Про телекомунікації»; також приймається ряд підзаконних нормативно-правових актів, що покликані регулювати відносини у сфері адміністрування доменних зон, зокрема, адміністрування домену.GOV.UA;

2) 2007-2015 роки – регламентація відносин у сфері доменних імен майже не відбувається, серед нормативно-правових актів цього періоду можна виділити хіба що Закон України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки», ч. 1 ст. 20 ЗУ «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» доповнюється абзацом другим, який встановлює пріоритет інтересів володільців торговельний марок над інтересами володільців доменних імен;

3) 2015 рік – сьогодні – у національному законодавстві уперше отримала визнання україномовна доменна зона.UKР, Концепцією реформування державної системи правової охорони інтелектуальної власності доменне ім'я визнано об'єктом права інтелектуальної власності.

Утім, така ситуація не відповідає вимогам сьогодення. І у час, коли доменні імена стають дедалі більш використовуваними та вагомими для своїх володільців, правове регулювання відносин у даній сфері вимагає заповнення законодавчої прогалини, й у першу чергу – визнання на рівні закону доменного імені об'єктом права інтелектуальної власності.

Список літератури:

1. Про охорону прав на знаки для товарів і послуг [Електронний ресурс]: Закон України від 15.12.1993 № 3689-ХІІ. – Електрон. дан. (2 файли). – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3689-12>
2. Про телекомунікації [Електронний ресурс]: Закон України від 18.11.2003 № 1280-IV. – Електрон. дан. (5 файлів). – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1280-15>
3. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки [Електронний ресурс]: Закон України від 09.01.2007 № 537-V. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/537-16>
4. Бонтлаб В. В. Цивільно-правове регулювання доменних імен: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. – К., 2006.
5. Проблеми інформаційного законодавства України в сфері створення, поширення та використання інформації та шляхи їх вирішення [Електронний ресурс]: аналітична записка / Відділ досліджень інформаційного суспільства та інформаційних стратегій Національного інституту стратегічних досліджень; В. К. Конах. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1189>
6. Модельний інформаційний кодекс для держав-учасниць СНД [Електронний ресурс]: Міжнародний документ від 03.04.2008. – Електрон. дан. (2 файли). – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/997_i45

7. Про затвердження Порядку підключення до глобальних мереж передачі даних [Електронний ресурс]: Постанова Кабінету Міністрів України від 12.04.2002 № 522. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/522-2002-p>
8. Про адміністрування домену «.UA» [Електронний ресурс]: Розпорядження Кабінету міністрів України від 22.07.2003 № 447-р. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/447-2003-p>
9. Про схвалення Концепції розвитку телекомунікацій в Україні [Електронний ресурс]: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 07.06.2006 № 316-р. Електрон. дан. (2 файли). – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/316-2006-p>
10. Порядок функціонування веб-сайтів органів виконавчої влади [Електронний ресурс]: Наказ Державного комітету інформаційної політики, телебачення і радіомовлення України, Державного комітету зв'язку та інформатизації України від 25.11.2002 № 327/225. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1022-02>
11. Про затвердження Положення про Національний реєстр електронних інформаційних ресурсів [Електронний ресурс]: Постанова Кабінету Міністрів України від 17.03.2004 № 326. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/326-2004-p>
12. Деякі питання використання доменних імен державними органами в українському сегменті Інтернету [Електронний ресурс]: Постанова Кабінету Міністрів України від 21.10.2015 № 851. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/851-2015-p>
13. Про схвалення Концепції реформування державної системи правової охорони інтелектуальної власності в Україні [Електронний ресурс]: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.06.2016 № 402-р. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/402-2016-p>
14. Серго А., Гладкая Е. Правовое регулирование доменных имен. – М., 2010. – 48 с.
15. Чупрова А. Ю. Юридические аспекты защиты доменных имен // Организованная преступность и коррупция: результаты криминологического-социологического исследований. Выпуск 2 / Под ред. д.ю.н., проф. Н. А. Лопашенко. – Саратов, Саратовский Центр по исследованию проблем организованной преступности и коррупции: Сателлит, 2006.
16. Burshtein Sh. Is a domain name property? // «The Author». – Oxford: Oxford University Press, 2005.
17. Гладкая Е. И. Правовой режим доменного имени в России и США: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. – М., 2014. – 214 с.
18. Мордвинов В. А. Товарные знаки в ЕС, Германии, России [Электронный ресурс]. – Электрон. дан. (1 файл). – Режим доступа: <http://www.rbis.su/article.php?article=37>
19. Goyal H., Porwal M. India: Protection of Domain Name as a Trademark [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.mondaq.com/india/x/327272/Trademark/Protection+of+Domain+Name+As+A+Trademark>

Булат Н.Н.

Одесский национальный университет имени И.И. Мечникова

ПЕРИОДИЗАЦИЯ УКРАИНСКОГО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА В СФЕРЕ РЕГУЛИРОВАНИЯ ДОМЕННЫХ ИМЕН

Аннотация

В статье исследуется отечественная история правовой регламентации отношений в сфере доменных имен. Приведена краткая характеристика основных законодательных положений, которые регулируют вопросы использования и администрирования доменных имен в Украине. Предложена периодизация украинского законодательства в сфере регулирования доменных имен. Очерчено модели регламентации отношений в данной сфере, которые применяются в Российской Федерации, Германии, Великобритании, США и Индии. Обосновывается вывод о недостаточности правовой охраны доменных имен и необходимости признания на уровне закона доменного имени объектом права интеллектуальной собственности.

Ключевые слова: периодизация, законодательство, доменные имена, домен, Интернет-ресурс, администрирование адресного пространства.

Bulat N.M.

Odessa I.I. Mechnikov National University

THE PERIODIZATION OF THE UKRAINIAN LEGISLATION IN THE DOMAIN NAMES REGULATION SPHERE

Summary

The national law regulation history of the relations in the domain names sphere is explored in the article. A short characteristic of the main statutory provisions that regulate the issues of the domain names using and administration in Ukraine has been cited. A periodization of the Ukrainian legislation in the domain names regulation sphere has been proposed. The models of the relations regulation in the sphere that are applied in Russian Federation, Germany, Great Britain, USA and India have been defined. It is substantiated a conclusion about the lack of the domain names legal protection and the need of the domain name's recognition as an intellectual property law object at the legislative level.

Keywords: periodization, legislation, domain names, Internet resource, address space administration.